

ЖИТТЯ, ВІДДАНЕ ЛЮДЯМ
До 130-річчя від дня народження академіка В.Г. Дроботька

*...То вже не марева, не міражі –
Ума пейзажі і кришталі серця!*
Олекса Удайко

Нещодавно виповнилося 130 років від дня народження доктора біологічних наук, професора, Заслуженого діяча науки УРСР, лауреата Премії ім. Д.К. Заболотного, академіка Віктора Григоровича Дроботька (24 листопада 1885–12 вересня 1966 рр.). Він народився в селі Дігтярі Прилуцького повіту Полтавської губернії (нині – селище міського типу Срібнянського району Чернігівської області).

Про Віктора Григоровича вже написано чимало статей. А в 2007 році Ю.М. Береговою під керівництвом професора С.П. Рудої була захищена кандидатська дисертація з історії науки на тему: «Діяльність В.Г. Дроботька у контексті розвитку мікробіологічної науки в Україні».



Фото 1. Академік АН УРСР В.Г. Дроботько (1961 р.)

Ось основні віхи та періоди життя і творчості цієї цікавої людини, видатного вченого, педагога, організатора науки: 1896–1905 рр. – навчання в гімназії м. Прилук Полтавської губернії (нині – Чернігівська область); 1905–1913 рр. – навчання (з перервою) на медичному факультеті Київського університету Святого Володимира; 1905–1908 рр. – відсидка (півроку) в Прилуцькій тюрмі та заслання під нагляд поліції за місцем проживання в с. Дігтярі Прилуцького повіту за агітаційно-масову роботу серед селян під час революційних подій в Росії 1905–1907 рр.; 1914 р. – перша наукова робота в «Университетских известиях» та премія

ім. М.І. Пирогова за дослідження впливу бактеріальних токсинів на формування артеріосклерозу; 1914–1925 рр. – практична робота лікаря в медичних установах Роменського повіту Полтавської губернії (нині Сумська область) та Харкова; 1925–1931 рр. – наукова робота в Київському санітарно-бактеріологічному інституті та викладання в Київському інституті вдосконалення лікарів (за сумісництвом); 1931–1941 рр. – керівництво відділом медичної мікробіології Інституту мікробіології і епідеміології ім. Д.К. Заболотного; 1936 р. – присудження наукового ступеня доктора біологічних наук (без захисту дисертації); 1939 р. – обрання членом-кореспондентом АН УРСР; 1941–1944 рр. (в евакуації) – керівництво відділом мікробіології Інституту зообіології АН УРСР (міста Уфа та Москва); 1941–1943 рр. – заступник директора Башкирського Інституту мікробіології, епідеміології та санітарії (за сумісництвом); 1944–1962 рр. – директор, керівник відділу патогенних мікроорганізмів Інституту мікробіології АН УРСР (нині – Інститут мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України); 1944–1951 рр. – завідувач кафедри мікробіології Київського інституту вдосконалення лікарів (за сумісництвом); 1948 р. – обрання дійсним членом Академії наук УРСР. У 1948–1959 рр. – керівництво на громадських засадах Українським товариством мікробіологів, епідеміологів та клініцистів.

В.Г. Дроботько був удостоєний багатьох урядових нагород, відзнак і дипломів.

За цими формальними показниками, датами і посадами криється титанічна праця, нелегкі повороти долі та значні здобутки лікаря, вченого, непересічної особистості. У короткій статті немає жодної можливості детально освітити всі сторони діяльності цього великого вченого. Досить нагадати лише те, що внесок Віктора Григоровича у мікробіологію, епідеміологію та вірусологію є таким, що у 2003 році дозволив презентувати його Українською делегацією на 1-му конгресі Федерації європейських мікробіологічних товариств як видатного українського вченого поряд з іншими провідними вченими-мікробіологами України, як ось: Д.К. Заболотний, М.Г. Холодний, М.М. Підоплічко та Л.Й. Рубенчик.

Стовпова дорога В.Г. Дроботька в науці означена такими науковими напрямками, які він започаткував або суттєво розвинув: нова концепція мінливості мікроорганізмів, бактеріофагія і псевдобактеріофагія (лізогенія), хемо- та фаготерапія інфекційних хвороб, гіпотези «конкурентного» механізму дії хіміотерапевтичних препаратів і загальнобіологічного значення антибіотичних речовин рослинного походження – фітонцидів. Ним було розроблено нові «сольові» культуральні середовища та бактеріальний фільтр для вилучення мікроорганізмів, камера для спостереження за розвитком мікробів, метод негативного контрастування капсульних форм бактерій. Для медицини ним було розроблено способи лікування дизентерії, стафілококових та інших бактеріальних інфекцій за допомогою відповідних бактеріофагів, деякі сульфамідні препарати та рослинні антибіотики (іманін, новоіманін, аренарин, сальвін тощо). За його безпосередньої участі і наукового керівництва було розшифровано невідоме захворювання («НЗ») коней – стахіботріотоксикоз, за що його та групу співробітників Інституту мікробіології і епідеміології АН УРСР у складі П.Ю. Марусенка, Б.Ю. Айзенман, Д.Г. Кудлай, Н.Ю. Колесника,

П.Д. Ятеля та патологоанатома В.Д. Мельниченка було відзначено високими урядовими нагородами СРСР. Цими дослідженнями, по суті, започатковано новий напрямок у мікробіології – мікотоксикологію, у подальшому розвинутий та поглиблений іншими вченими.

В.Г. Дроботько зробив великий внесок у розвиток вірусології в Україні не тільки тим, що першим дослідив явище фагової лізогенії у бактерій, але й заклав наріжний камінь у фундамент широких вірусологічних досліджень в Інституті мікробіології, організувавши у 1956 р. при відділі бактеріозів рослин групу вірусологів у складі Б.М. Мацулевич, А.А. Скофенко, В.А. Горюшина і А.Д. Бобира. У 1960 році В.Г. Дроботьком для розвитку вірусологічних досліджень на роботу в Інститут був запрошений С.М. Московець, який зайняв посаду заступника директора і створив відділ вірусології, перейменований у 1963 році на відділ вірусів рослин, який успішно працює і понині.

З усього, що залишив нам у спадок академік В.Г. Дроботько, вражає надзвичайна широта його наукових інтересів, всеохопне розуміння явищ природи, філософське осмислення наукових результатів, які йому вдалось отримувати завдяки винятковому таланту і винахідливості. Своєю практичною, науковою і педагогічною діяльністю В.Г. Дроботько здобув собі незаперечну славу серед однодумців, колег, широких верств практичних працівників медицини і ветеринарії. Не вдаючись до детального аналізу трудової діяльності та наукових здобутків Віктора Григоровича, хотілось би глибше проникнути в сутність його життя, проаналізувавши ті джерела та сповідувані ним життєві принципи і цінності, які уможлилювали подолання неймовірно високих бар'єрів, які вибудовувала перед ним доля, та досягнення благодатних цілей, котрі він ставив перед собою і колективами, якими йому припало керувати та опікуватися впродовж довгого життя в науці.

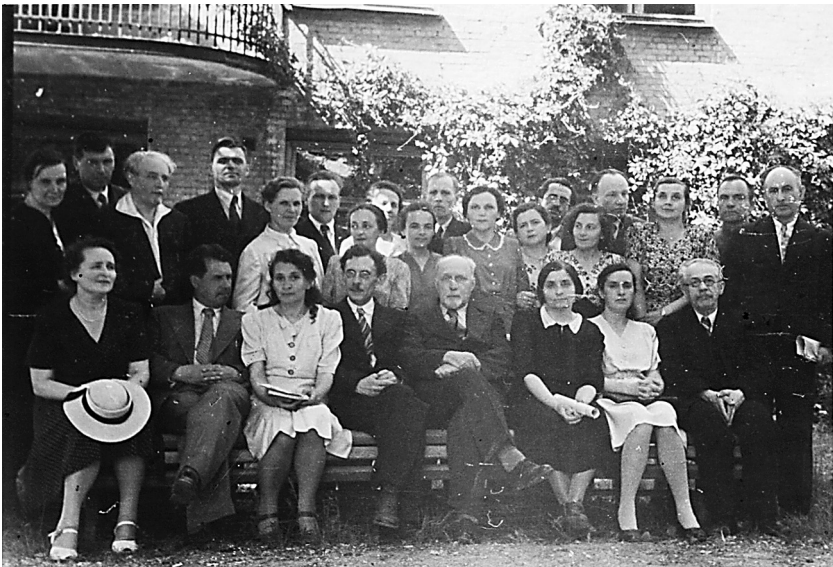


Фото 2. В.Г. Дроботько в оточенні співробітників Інституту мікробіології АН УРСР. У центрі поряд з академіком Б.Л. Ісаченком (1951 р.)

Знайомлячись з архівними матеріалами, фотографіями, сторінками щоденника, особистою перепискою В.Г. Дроботька, мимоволі занурюєшся

у внутрішній світ цього неймовірно талановитого чоловіка, що мав надзвичайно широкий діапазон інтересів – від риболовлі до психологічних тонкощів художньої творчості артиста, письменника, поета, натураліста-філософа у широкому і конкретному розумінні слова. Недарма ж він писав у своєму «Щоденнику»: *«мені приємні заняття вченого, вони часто дають велике задоволення і багато радощів, але якби довелось другий раз жити, я б постарався вибрати собі іншу спеціальність і піти дорогою художника, письменника або артиста, якби до того були особисті дані; або ж бурлаки, або мандрівника, що гасає по світу».*

У тому, що у В.Г. Дроботька були здібності художника чи письменника, сумніватись не припало. Адже ним створено чимало літературно-художніх творів, які він, наскільки нам відомо, так і не спромігся оприлюднити, напевне, через його неймовірну скромність. А його «Щоденник» написано так, що йому може позаздрити не один письменник чи етнограф. Про його неабиякі артистичні здібності можна лише здогадуватись. Принаймні з публікацій вченого (В.Г. Дроботько, 1921, 1966) видно, що він, очевидно, брав участь у роботі народного театру («Театр у міському саду») в Ромнах, в якому в свій час (1920–1921 рр.) працювала відома актриса – Г.П. Затиркевич-Карпинська. Цей театр організував і був його першим художнім керівником відомий скульптор Іван Кавалерідзе. Відтак Віктор Григорович, разом з трупкою театру, жив напруженим творчим життям художника.

Удень – робота, тріумфи – ніччю –

Така вже доля – уділ митця!

Потухла рампа, погаснуть свічі...

Життя коротке – мистецтво вічне,

Хай вічна пам'ять його жрецям.

(О. Удайко, «Добродбай безсмертя»)

Відомі публікації В.Г. Дроботька різних періодів життя, присвячені театру, зокрема стаття «Стомлене серце» у номері-некролозі Роменської газети, що вийшов у день похорону Г.П. Затиркевич-Карпинської¹, та спогади у збірнику, виданому на честь 100-річчя від дня народження актриси² [2]. Ці факти можуть підтверджувати причетність вченого до театрального життя.

Дослідження «феномена Дроботька» є метою подальших досліджень автора, які він разом з С.В. Афонською (Дроботько) має намір узагальнити у книзі під назвою «Відданість науковій істині», присвяченій детальному зображенню життя і творчості видатного вченого-мікробіолога. В живій і доступній для широкого читача формі тут розповідатиметься про наукові здобутки, творчий потенціал, особисті характеристики вченого, його професіоналізм, наукову принциповість і зачарованість життям. Всім і особливо тим, хто обирає тернисту дорогу «правди і науки», буде корисним ближче познайомитись з цією простою і водночас великою людиною, неперевершеною у своєму гуманізмі, чистоті, відданості науці і суспільству.

О.Г. Коваленко

¹ В.Г. Дроботько. Стомлене серце // Вінок на труну Ганни Петровної Затиркевич-Карпинської. – 1921. – С. 3.

² В.Г. Дроботько. Зустріч з митцем // Слово про Ганну Затиркевич-Карпинську: Спогади, статті, матеріали. – К.: Мистецтво. – 1966. – С. 83–85.